

Hollandalı Müslümanlarda Psiko-Spiritüel Süreçler

İbn Kayyim el-Cevziyye'nin perspektifinden kalp temelli bilişsel düzensizlik, spiritüel başa çıkma ve spiritüel kalp dengesi üzerine nicel bir araştırma

drs. Havva Yıldız · İslami Manevi Danışmanlık (MA) · Islamic University of Applied Sciences Rotterdam (IUASR) · 2025–2026

Arka plan

Rahatsız edici düşünceler, dini başa çıkma ve spiritüel iyi oluş konusundaki mevcut psikolojik modeller, Müslümanların dini ve manevi dünya görüşüyle her zaman örtüşmemektedir. Bu araştırma, bu kavramları İbn Kayyim el-Cevziyye'nin psiko-spiritüel perspektifinden yeniden formüle etmektedir — kalp (qalb), nefis (nafs), Allah'a güven (tevekkül), içsel arınma (tezkiye) ve içsel huzur (sekine) gibi temel kavramlarla — ve bu dört sürecin Hollandalı Müslümanlar arasında birbiriyle nasıl ilişkili olduğunu incelemektedir.

Araştırma sorusu

“Rahatsız edici düşünceler, dini başa çıkma ve spiritüel iyi oluş için mevcut, geçerliliği kanıtlanmış ölçüm ölçekleri İbn Kayyim el-Cevziyye'nin psiko-spiritüel perspektifinden nasıl yeniden düzenlenebilir ve bu değişkenler Hollandalı bir Müslüman popülasyonu içinde birbiriyle nasıl ilişkilidir?”

ALT SORULAR

- Rahatsız edici düşünceler, dini başa çıkma ve spiritüel iyi oluş mevcut literatürde kavramsal ve psikometrik olarak nasıl tanımlanmaktadır?
- İbn Kayyim el-Cevziyye'nin temel kavramları (kalp, nefis, tezkiye, tevekkül, sekine) ölçülebilir maddelere nasıl dönüştürülebilir?
- Yeniden formüle edilen ölçekler Hollandalı bir Müslüman popülasyonu içinde ne ölçüde güvenilir ve iç tutarlılığa sahiptir?
- Rahatsız edici düşünceler, olumlu/olumsuz dini başa çıkma ve spiritüel iyi oluş arasındaki ilişki nedir?
- Dini başa çıkma, rahatsız edici düşünceler ile spiritüel iyi oluş arasındaki ilişkiye ne ölçüde aracılık etmektedir?

Yöntem

18 yaş ve üzeri Hollandalı Müslümanlar arasında, çevrimiçi bir anket (Google Forms) aracılığıyla yapılan nicel kesitsel anket araştırması. Sosyal medya, İslami ağlar, manevi danışmanlık kuruluşları ve kişisel ağlar aracılığıyla katılımcı toplanmıştır; 2.500'den fazla kişiye ankete erişim sağlanmıştır.

353

tam olarak doldurulmuş yanıt

346

geçerli katılımcı (analiz)

%5

yaklaşık %98,4 güven düzeyinde hata payı

Ana bulgular

Bu araştırma için dört yeni psiko-spiritüel ölçüm ölçeği geliştirilmiş ve SPSS'te faktör, güvenilirlik ve aracılık analizleriyle psikometrik olarak test edilmiştir.

● Kalp Temelli Bilişsel Düzensizlik

Hem olumlu hem de olumsuz spiritüel başa çıkma ile, hem de spiritüel kalp dengesiyle anlamlı şekilde ilişkilidir ($\alpha = ,890$).

- Durdurulması zor, tekrar eden rahatsız edici düşünceler
- Zihinsel dalgınlık ve dikkatsizlik
- Neyin doğru veya gerçek olduğuna dair şüphe
- Düşünme biçimini yönlendiren düşünce ve duygular

● Olumlu Spiritüel Başa Çıkma

Spiritüel kalp dengesiyle güçlü şekilde ilişkilidir ve bilişsel düzensizlik ile kalp dengesi arasındaki ilişkiye kısmen aracılık eder ($\alpha = ,866$).

- Allah'ı anarak (zikir) huzur aramak
- Allah'ın durumu en hayırlı şekilde yönlendireceğine güvenmek (tevekkül)
- Zor durumlarda sabırlı kalmak (sabır)
- Kendi davranış ve niyetleri üzerine düşünmek

● Olumsuz Spiritüel Başa Çıkma

Dikkat çekici biçimde, spiritüel kalp dengesiyle de olumlu ilişkilidir: içsel mücadele otomatik olarak daha az spiritüel sağlık anlamına gelmez ($\alpha = ,883$).

- Durumu Allah'a havale etmekte güçlük
- İçsel dağınıklık ve Allah'a az bağlılık
- İnancı sarsan şüphe
- Seçimleri belirleyen arzular

● Spiritüel Kalp Dengesi

Bilişsel düzensizlikle ilişkiye kısmen aracılık eden hem olumlu hem olumsuz spiritüel başa çıkma tarafından kısmen açıklanmaktadır ($\alpha = ,889$).

- Zor durumlarda bile içsel huzur
- Derin içsel hoşnutluk ve denge
- Günlük hayatta Allah'a bağlılık
- Niyetlerde saflık

Öneriler

- **Ek nitel araştırma.** Derinlemesine görüşmeler veya odak grupları, Müslümanların içsel mücadeleyi, tevekkülü ve spiritüel kalp dengesini gerçekte nasıl deneyimlediğine dair daha fazla bilgi verebilir.
- **Terapötik bir modele doğru geliştirme.** Dört kavram, İslami manevi danışmanlar, psikologlar, imamlar ve diğer bakım uzmanları için müdahalelere temel oluşturabilir.
- **Daha dengeli bir örneklem.** Araştırmayı daha yüksek erkek temsiliyle tekrarlayın; bu araştırmada kadınlar güçlü şekilde aşırı temsil edilmiştir (%81,8).
- **Diğer popülasyonlarda test etme.** Ölçekleri Hollanda içinde ve dışında diğer kültürel ve etnik Müslüman popülasyonlarında test edin.
- **Boylamsal takip araştırması.** Spiritüel başa çıkma ve kalp dengesinin farklı yaşam evrelerinde nasıl geliştiğini görmek için katılımcıları daha uzun bir süre takip edin.

Son olarak

Bu araştırma, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin psiko-spiritüel perspektifinin Hollandalı Müslümanlar arasındaki zihinsel, duygusal ve manevi süreçleri anlamak için değerli bakış açıları sunduğunu göstermektedir. Geliştirilen ölçekler, İslami yönelimli tanı, manevi danışmanlık ve terapötik müdahaleler için ilk bilimsel temeli oluşturmaktadır. Tam, interaktif sonuçlar bu tezle birlikte sunulan panelden incelenebilir.

ATIF ÖNERİSİ

Yıldız, H. (2026). Hollandalı Müslümanlarda Psiko-Spiritüel Süreçler: İbn Kayyim el-Cevziyye'nin perspektifinden kalp temelli bilişsel düzensizlik, spiritüel başa çıkma ve spiritüel kalp dengesi üzerine nicel bir araştırma [Yüksek lisans tezi, Islamic University of Applied Sciences Rotterdam].